

A.Th. van Deursen, *In Katwijk is alles anders. Een christelijk dorp ontmoet de wereld 1940-2005* (Amsterdam: Bert Bakker, 2011, 463 pp., ISBN 978 90 351 3657 1).

Het laatste boek van A.Th. van Deursen draagt als titel de bewering: In Katwijk is alles anders. Dat slaat vooral op de middelste van de drie perioden die de auteur onderscheidt, de jaren 1965 tot 1983. Hij vat die samen onder de titel ‘Uitgedaagd door de geest der eeuw’, waarbij hij bij nadere beschouwing vooral ‘de grote stad’ (en zijn boek over de VU?) als referentiekader blijkt te hebben. ‘Bezetting van gebouwen en uitdagende demonstraties zijn de gemeente in deze roerige tijden bespaard gebleven’ (203).

Het is één van de manco’s van dit op zich boeiende boek: de vergelijking ontbreekt, behalve in uiterst globale termen zoals in het hierboven aangehaalde zinnetje. Van Deursen toont zich in dit boek de goede verteller van altijd, met oog voor detail en voor grappige voorvallen en paradoxen. Zo wijst hij er terloops op dat pogingen tot emancipatie in een vissersdorp waar de vrouwen vanouds het gezin zo goed als alléén bestierden, feitelijk overbodig waren. Maar het grote dorp Katwijk (ruim 50.000 inwoners) wordt nergens vergeleken met andere dorpen of kleine steden in de tweede helft van de twintigste eeuw. Van Deursen moet het niet als een deel van zijn opdracht beschouwd hebben; zo’n vergelijking zou trouwens niet eenvoudig zijn geweest, want een model of sjabloon voor de beschrijving van de veranderingen in lokale samenlevingen in de twintigste eeuw gebruiken ook contemporaine historici bij mijn weten niet.

We moeten het dus doen met Katwijk alléén en dat is interessant genoeg. Het ‘alles anders’ blijkt er eigenlijk op neer te komen dat Katwijk, ook politiek, steeds een christelijke meerderheid had en dat de bestuurders het gevoel van die meerderheid steeds wensten te respecteren. ‘De Katwijkse overheid wilde niet neutraal zijn’ (255, over de jaren zeventig); ‘De christelijke partijen gaven alleen subsidie aan wat zij representatief achtten voor de Katwijkse samenleving’ (263). De minderheid werd echter steeds meer, zeker sinds de jaren tachtig, gesteund door landelijke wetgeving. Sinds 1986 was elke gemeente bijvoorbeeld gehouden een plek voor naaktrecreatie aan te wijzen. ‘De discussie is over’, aldus Katwijks burgemeester in die periode over de vraag of toplless zonnen nu mocht of niet.

Van Deursen wijst erop hoe in Katwijk in de B en W-colleges – en dat waren altijd afspiegelingscolleges – veel beter met de problematiek van meerderheid en minderheid werd omgegaan dan in de raad. In de raad uitte zich het onbehagen van de niet-

confessionele minderheid. Soms overdreven – ‘alles’ zou verboden worden (393) – maar de raad is nu eenmaal bij uitstek een politiek lichaam. Uiteindelijk ontkwam het duindorp niet aan processen als secularisatie en ontkerstening. ‘Dat ging in Katwijk langzamer dan anders, omdat de tegenkrachten sterker waren’ (395). Er was import, Katwijkers verlieten de kerk – maar door de honkvastheid en het relatief hoge kindertal, bleven velen confessioneel denken. Een verzoenende rol was nogal eens weggelegd, althans op politiek gebied, voor het CDA dat goed was in het vinden van een middenweg. Treffend karakteriseert Van Deursen de ontzuiling vanuit het eerdere verzuilingsoffensief: ‘Toen er niets meer te veroveren viel, verflauwde de aandacht’ (98). Even treffend is de observatie van de auteur dat ‘de oude christelijke moraal’ er rond 1970 ‘allang van kleur verschoten [was] tot burgerlijke moraal’ (266) en zo des te gemakkelijker haar gezag kon verliezen.

Verder lezen we hoe Katwijk vanaf de jaren 1930 een splitsingsproces op kerkelijk gebied meemaakte. Hoe dit splitsingsproces past in het totale plaatje van het opdringende moderne levensgevoel, lezen we echter bij Van Deursen niet. Was er sprake van een reactie op kerkelijk gebied als begeleidend verschijnsel bij terreinverlies op seculier gebied? Soms was voortgaande splitsing het gevolg van de komst van predikanten met een bepaalde interpretatie van de algemene orthodoxie – maar de vraag of dat toevallig in de jaren vijftig tot zeventig was, beantwoordde de auteur niet. Wijselijk?

In Katwijk bleef christelijk idealisme – van anti-kernwapenstandpunt tot pro-ontwikkelingshulp en zorg voor een beter milieu – steeds beperkt tot een kleine groep. Volgens Van Deursen vonden deze oorspronkelijk ‘linkse’ ideeën juist bij christenen gehoor ‘die in de kerk naar verandering streefden’ (204) en leden hun activiteiten sterk onder het linkse imago dat aan deze standpunten kleefde. Dat mag zo zijn, maar wat mij betreft had hier kunnen worden doorgevraagd. Vormen deze standpunten inderdaad één kant-en-klaar pakket dat niet te verenigen is met christelijke orthodoxie? Is er niet een parallel met het geringe enthousiasme in Katwijk voor het oorspronkelijk toch ook maatschappijkritische CNV? Hadden vissersgemeenschappen tot voor kort niet altijd lak aan het milieu? Is het onderliggende Katwijkse conservatisme niet altijd mede bepaald door de visserij met enerzijds haar mentaliteit van ieder-voor-zich (de schippers) en anderzijds aan boord volledige onderwerping aan het schippersgezag?

Dit boek, waaruit best wat episodes en onderwerpjes geschrappt hadden mogen worden, is desondanks voor historici en anderen die zich willen stukbijten op wat nu eigenlijk specifiek ‘Nederlands’ of ‘Hollands’ is – in de zin van Kennedy’s *Building New Babylon* – een aanrader. En natuurlijk voor alle fans van de eminente historicus Arie van Deursen, die in november 2011 overleed.

Jan Zwemer, Serooskerke (W)